

Ч 75

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЧОРНИЙ ОЛЕГ ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 130.1:37.014.54(477)

**ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2015

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Панченко Леся Миколаївна,
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри соціальної філософії
та філософії освіти.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Берегова Галина Дмитрівна,
Херсонський державний аграрний університет,
завідувач кафедри філософії і
соціально-гуманітарних дисциплін;

доктор філософських наук, доцент
Бойко Анжела Іванівна,
Черкаський державний бізнес коледж,
заступник директора.

Захист відбудеться 29 червня 2015 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 28 травня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження економічних вимірів освіти визначається тим, що, по-перше, в контексті трансформаційних умов розвитку сучасного соціуму формується новий напрямок філософії освіти, в основі якого економічна політика вищої освіти, яка базується на засадах ринкової економіки, конкурентоспроможності, філософії бізнесу та підприємництва; по-друге, філософія освіти покликана вивчати ціннісну спрямованість економічних інтересів, що розвиваються в умовах євроінтеграції, та визначенням векторів розвитку освітянського простору, в основі якого економічна складова, без якої вища освіта не може рухатися у ХХІ столітті, направлених на формування конкурентоспроможної освітянської економіки, ефективної освіти, підвищення економічних стандартів; по-третє, глобалізаційні процеси, інформаційна революція, перехід до ринкових відносин створюють передумови для культурного взаємообміну, розширюють та поглиблюють взаємовідносини між освітянськими центрами, а разом з тим збільшують залежність між освітянськими просторами держав та окремими структурами всередині самих держав. Міжнародні організації сприяють урізноманітненню та розширенню діяльності національних економічних об'єднань (асоціацій, корпорацій) та освітніх систем, піднесенню їх діяльності заради загальнолюдського процвітання та ефективних форм співжиття; по-четверте, інформаційна революція, яка своїм інноваційним характером та потужністю прискорює та оновлює освітянські програми та формує нові ціннісні орієнтації всіх, хто залучений до процесів освітянської діяльності як засобу перетворення природного і соціального буття; по-п'яте, не випадково сьогодні виникає багато напрямів розвитку економічного знання – інформаційна економіка, неоекономіка чи «економіка знань», що поглиблюють межі економічного зростання та сприяють розвитку економічного вектору філософії освіти. Отже, ринкові трансформації в сучасному українському суспільстві потужно впливають на такий інститут, як вища освіта України, оскільки в їх основі лежить не тільки економічне, але головне – духовне виробництво, що сприяє піднесенню освіти, культури, особистості. Освітні тенденції та процеси, що значно розширюють економічні підвалини вищої освіти України, сприяють інтелектуальному розвитку на всіх рівнях особистісному, місцевому, національному, національному та загальносвітовому розвитку. Особливо значущими в умовах сьогодення постають питання освіти, її ефективного впливу на кожного члена суспільства, а разом з тим з'являються і нові проблеми функціонування економічного виміру освіти, особливо у вищих її сегментах.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Методологічні й теоретичні підвалини розробки наукової концепції економічних вимірів суспільства закладено представниками класичної школи політичної економії (А.Сміт, Д.Рікардо, Дж.Міль, К.Маркс, Ф.Енгельс), історичної школи (А.Вагнер), маржиналізму (Л.Вольрас, К.Менгер), неокласичної економіки (А.Маршал, Дж.Стіглер, М.Фрідман), інституціоналізму (Т.Веблен,

Дж.М.Кейнс, Ф.Хайек, М.Вебер), неoinституціоналізму (Р.Коуз, Д.Норт) та ін. Проблеми індустріального суспільства ми зустрічаємо в творах Г.Маркузе, технологізації індустрії Л.Туроу, зростання сфери послуг та комп'ютеризації виробництва Е.Тоффлера, ролі знань і освіти у створенні багатства Дж.Гелбрейта, розгалуження знань в мережевому суспільстві (Д.Белл, М.Кастельс), що є актуальними і сприяють формуванню нового способу мислення. В умовах переходу до інформаційного суспільства стрімко відбуваються біфуркаційні зміни, що створюють передумови для формування нового інформаційно-діалектичного світогляду, і розглядаються у творах таких авторів, як: О.Базалук, В.Бех, Л.Горбунова, Л.Губерський, Л.Дротянко, О.Джура, В.Зінченко, С.Клепко, К.Корсак, В.Кремень, П.Кравченко, В.Лутай, М.Михальченко, В.Огнев'юк, С.Пролеєв, І.Степаненко, З.Самчук, Н.Радіонова, В.Ткаченко. Поряд з дослідженнями проблем вищої освіти важливими також є розуміння суті нової цивілізації, яку слід назвати постіндустріальною, інформаційною, інформаціологічною, які ставлять завдання формування нових інформаційних векторів вищої освіти, неоекономіки та нової економічної людини.

Серед зарубіжних дослідників можна виокремити роботи наступних: А.Брамвелл, Г.Бекер, Дж.Дуглас, М.Квек, Б.Кларк, Г.Нів, Т.Серджіванні та інші. Певний внесок у дослідження даної проблеми зробили сучасні українські та російські дослідники: В.Андрущенко, А.Антошкіна, Є.Балашова, Л.Барахтенова, Г.Берегова, О.Бистрицька, Т.Боголіб, А.Бойко, Т.Борова, Б.Братаніч, В.Вашкевич, Н.Верхоглядова, В.Вікторов, В.Воронкова, Е.Герасимова, Г.Глущенко, І.Грищенко, Т.Гурунян, О.Єфремова, І.Каленюк, О.Кивлюк, А.Киринюк, С.Клепко, М.Колотило, В.Кудашов, О.Куклін, М.Култаєва, В.Луговий, В.Лутай, В.Меньшова, Є.Музиченко, Н.Наливайко, О.Олейникова, В.Пашков, А.Піменов, І.Предборська, Є.Пінчук, О.Пушкарьова, В.Савельєв, О.Сімагіна, Н.Скотна, Т.Фініков, О.Уваркіна, Н.Ховрич, І.Шавкун та інші.

На особливу увагу заслуговують дисертаційні роботи А.Бойко «Філософія модернізації освіти в системі ринкових трансформацій: світоглядно-філософський аналіз», І.Каленюк «Економічна природа та особливості розвитку освітнього потенціалу України», О.Старовойт «Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти», А.Філіпенко «Формування підприємницьких здібностей молоді як соціальне завдання (філософський аналіз)».

Та попри чималу увагу, яка приділяється дослідженню економічного виміру вищої освіти, недостатньо розробленими залишилось чимало важливих проблем, котрі потребують нагального і ретельного наукового аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана робота пов'язана із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 28 лютого 2013 року).

Метою дисертаційного дослідження є уточнення меж економічного виміру вищої освіти України, визначення його суттєвих складових та характеристик.

Вказана мета вимагає послідовного розв'язання таких **дослідницьких завдань**:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження економічного виміру вищої освіти України в ретроспективі філософської літератури;
- проаналізувати економічний вимір вищої освіти України як предмет філософського дослідження, в контексті якого визначити понятійно-категоріальний апарат;
- сформулювати аналітичний інструментарій дослідження економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту;
- виявити вплив глобального середовища на національний економічний вимір вищої освіти України;
- розкрити досвід США, Європи, Австралії та Азії у розвитку економічного виміру вищої освіти;
- визначити суб'єкти управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів;
- з'ясувати механізми та моделі управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів;
- обґрунтувати формування суб'єкт-суб'єктної парадигми вищої освіти як соціального інституту в умовах трансформаційних змін.

Об'єктом дослідження є вища освіта України як соціальний інститут.

Предметом дослідження є особливості економічного виміру вищої освіти України в умовах трансформаційних змін.

Методологія дослідження. В дослідженні використовуються наступні загальнонаукові методи: аналогії, наукової абстракції, аналізу, синтезу, єдності історичного і логічного, індукції, дедукції, що сприяли філософському осмисленню філософії освіти як соціального інституту. Більшість загальнонаукових методів доповнювали один одного та використовувались спільно на окремих етапах вирішення певного завдання. Це такі методи, як діалектичний, структурно-функціональний, системний. Так, метод наукової абстракції використовувався разом з методом аналізу та структурно-функціональним методом. Подібне поєднання покращувало можливості наукової творчості та дало змогу ефективніше реалізувати завдання, поставлені перед дослідником. Поряд з загальнонауковими в роботі використовуються специфічні філософські методи: феноменологічної редукації та герменевтичний. Феноменологічна редукація застосовується у випадку, коли необхідно виявити, зробити більш прозорими, складові предмета дослідження. Герменевтичний метод використовується з метою, щоб розглянути частини предмета дослідження, під іншим кутом зору цей метод слугує інтерпретації та

прочитанню текстів.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності та специфіки економічного виміру вищої освіти в сучасну епоху, що значно розширює межі розуміння економічних активностей в системі вищої освіти та запровадження економічно ефективної діяльності вищої освіти. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження конкретизована в наступних положеннях:

Вперше:

– досліджено характеристики економічного виміру освіти України, під якими слід розуміти сукупність всіх економічних складових та факторів впливу, що функціонують у сфері вищої освіти та створюють економічний ефект; встановлено, що основою розуміння економічного виміру вищої освіти України є чотири складові, а саме: економіка вищої освіти, теорія людського капіталу у застосуванні до вищої освіти, проблеми приватної і державної вищої освіти та маркетинг; процеси політики та управління, що слугують вищій освіті як товару (послуги), а саме: ринку вищої освіти, конкурентоспроможності вищої освіти, взаємодії ВНЗ з роботодавцями, фінансово-господарської діяльності, макроекономічного прогнозування та фінансування вищої освіти;

– виявлено вплив глобального середовища та процесів на національний економічний вимір вищої освіти України, що відбувається в результаті впливу глобального світу на вищу освіту, що надає можливості інтернаціоналізації вищої освіти України; доведено, що глобальний світ рухається, як у напрямку уніфікації, так і у напрямку диверсифікації, в результаті чого вища освіта в глобальних масштабах зазнає процесів масифікації, економізації, комерціалізації, приватизації та маркетингації, освіта виступає пріоритетом у модернізації і демократизації процесу переходу до нового розвитку сучасної цивілізації;

– з'ясовано механізми та моделі управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів, так як в освіті закладаються основи не тільки для розвитку окремої країни, а й для всього людства, реалізації швидкого розвитку системи безперервної освіти з широким використанням комп'ютерних технологій, демократизації, фундаменталізації, гуманізації і гуманітаризації освіти, забезпечення високого рівня природничо-наукової, математичної та комп'ютерної грамотності, створенні більш гнучкої системи освіти, яка швидко реагуватиме на зміни кон'юнктури на ринку праці та сприяти задоволенню сучасних вимог суспільства – формування «освіти для всіх»; механізмом системних та продуктивних змін є діяльність з управління економічним виміром вищої освіти, котра міститься у скоординованій діяльності у напрямку посилення інтеграції між державою, академічною спільнотою та ринком (бізнесовими структурами);

Уточнено:

– суб'єкти управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів формуються між державою,

академічною спільнотою та ринком, впливаючи на процеси освітньої політики, врядування, адміністрування чи менеджменту, що з практичної сторони виступає механізмом управління вищою освітою України, яка впливає на економічний вимір вищої освіти;

– суб'єкт-суб'єкту парадигму вищої освіти як соціального інституту в умовах трансформаційних змін, яка зводиться до формування суб'єкт – суб'єктних відносин, у яких має місце реалізація основних функцій освітнього процесу та управління знаннями, щоб стати засобом створення теоретичного і практичного клімату для перетворення існуючого суспільства в суспільства знання, що відповідає викликам ХХІ століття, та виховання високотехнологічної та конкурентоспроможної людини;

Отримало подальший розвиток:

– досвід США, Європи, Австралії та Азії у розвитку економічного виміру вищої освіти, в результаті чого виявлено, що вища освіта все більше пристосовується до запитів глобальної ринкової економіки, яка постійно розширюється, і намагається подолати кордони національних держав; що глобалізація економіки – це надзвичайно серйозний виклик національним інтересам держав, на який повинна бути знайдена відповідь у вигляді оптимального співвідношення сильної системи державної національно орієнтованої освіти і сильної системи високоякісної недержавної освіти, а також збереження кращих традицій високоякісної вітчизняної освіти, реформування освіти, яка лежить через інтеграцію з Європою;

– аналітичний інструментарій економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту, завдяки якому вдалося довести, що для більш адекватного розуміння економічного виміру було введено поняття «економічного ефекту ВНЗ», під яким розуміється економічне зростання вищої освіти, що проявляється в розвитку економічних вимірів вищої освіти на глобальному, національному, регіональному, місцевому рівнях.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Теоретичні положення дисертаційного дослідження сприяють глибшому розумінню сутності та змісту економічного виміру вищої освіти України, що породжує нове ставлення до інституту вищої освіти та процесів економічного характеру, пов'язаних з ним. Отримані результати є основою подальших філософських досліджень у напрямку концентуалізації економічного виміру вищої освіти України.

Практичне значення дисертації міститься в можливості створення релевантних та сприятливих умов для поглиблення та вдосконалення економічних процесів, що стосуються вищої освіти України, зокрема за рахунок впровадження закордонного досвіду та активізації взаємодії між державою, академічними установами та ринком, а також за рахунок покращення ведення освітньої політики. Теоретичні положення дисертації можуть бути використані в навчальному процесі для вдосконалення курсів з філософії освіти та економіки освіти.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійної дослідницької роботи. Основні положення й висновки дисертації розроблені автором особисто й знайшли відображення у його наукових публікаціях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на ряді міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів, а саме: Науково-практична конференція «Єдність навчання і наукових досліджень: головний принцип університету» (м. Київ, 2013); XIV Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації» (м. Харків, 2013); Всеукраїнська наукова конференція «Філософія як культурна політика сучасності» (м. Острогоз, 2013); Міжнародна конференція «Університетські студії: актуальні дослідження гуманітарних та суспільствознавчих наук» (м. Київ, 2014); Звітна науково-практична конференція викладачів, аспірантів та докторантів Інституту магістратури, аспірантури та докторантури (м. Київ, 2014); II Міжнародна науково-практична конференція «Знання. Освіта. Освіченість» (м. Вінниця, 2014); VIII Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м. Кіровоград, 2014); Міжнародна науково-практична конференція «Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу» (м. Київ, 2015).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення у 12 одноосібних публікаціях, з них – 6 одноосібних статей у наукових фахових виданнях України з філософських наук, 1 – у закордонному науковому виданні, 5 – матеріали конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, диференційованих на підрозділи, висновків та списку використаної літератури (267 позицій). Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, основна частина роботи 188 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, розкривається стан розробки проблеми у науковій літературі, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження та зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, наводяться положення наукової новизни, що виносяться на захист, розкривається практична цінність отриманих результатів, описується структура і обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади дослідження економічного виміру вищої освіти України» – розкрито специфіку предмета аналізу, визначено методологічні та концептуальні засади дослідження економічного виміру вищої освіти України.

Підрозділ 1.1 – «Економічний вимір вищої освіти України в ретроспективі огляду філософської літератури» – висвітлює еволюцію поглядів на природу, зміст і сутність економічного виміру вищої освіти.

Економічна реальність – складний і багатограний феномен, який привертає увагу багатьох дослідників. Ознайомлення з їх доробком засвідчило, що дана проблематика в цілому виступає складовою частиною проблеми сучасних макросоціальних трансформацій на шляху від індустріального до постіндустріального суспільства.

Формування постіндустріальної економіки позначилося не лише поступовим переміщенням суспільства від економіки, що ґрунтується на виробництві товарів, до економіки, заснованої на виробництві і застосуванні знань. Головним є народження світу, де надзвичайної цінності набуває розумова праця людини; де технології створюють глобальну конкуренцію; де інновації важливіші за масове виробництво; де інвестиції швидше вкладаються у нові концепції, ніж у нове обладнання.

Проблематика, що стосується технологізації різноманітних галузей всередині індустріальних суспільств підтримується твердженнями про те, що сучасна цивілізація прямує у напрямку кількісного та якісного збільшення сфери послуг, а також інформатизації та комп'ютеризації виробництва товарів, послуг і, безперечно, знання. Цей фон, оточення, яке існує навколо інституту вищої освіти, стимулює його розростання та надає йому одну з основних ролей у створенні багатства та ефективної діяльності у все більш диверсифікованому та розгалуженому мережевому суспільстві.

Важливим є те, що розвиток ринку вищої освіти в Україні можливо поділити на три періоди: його становлення та розвиток у період до початку ХХ століття; другий період – період правління комуністичної більшовицької партії, коли освіта, так само як економіка та більшість галузей народного господарства були плановими; третій – після розпаду СРСР, охоплює становлення та функціонування України як незалежної держави.

В період незалежності України відбулось чимало зрушень у розумінні різноманітних економічних аспектів пов'язаних з вищою освітою, багато вчених були стурбовані загальною ситуацією та спромоглись розробити окремі документи та сприяти утвердженню, розширенню та зростанню економічного виміру вищої освіти України.

У підрозділі 1.2 – «Специфіка філософського дослідження економічного виміру вищої освіти України» – проаналізовано вищу освіту як предмет філософського дослідження, в контексті якого визначено понятійно-категоріальний апарат.

В його основі розуміння чотирьох категорій: економіка вищої освіти, теорія людського капіталу, приватна і державна вища освіта та маркетинг у вищій освіті.

В межах економіки вищої освіти розглянуто проблематику, що стосується вищої освіти як товару (послуги), також були розглянуті наступні питання: ринок вищої освіти, конкурентоспроможність вищої освіти, взаємодія ВНЗ з роботодавцями, аналіз фінансово-господарської діяльності, макроекономічне

прогнозування та фінансування вищої освіти. Всі ці аспекти економічного виміру є важливими для повноцінного його розуміння.

В межах теорії людського капіталу було встановлено, що, за певних умов, вкладення в освіту слід розглядати цілком як виробничі капіталовкладення. Також важливим є те, що в системі вищої освіти людський капітал поділяється на організаційний, інформаційний та соціальний капітали; управління ними суттєво підвищує рівень людського капіталу ВНЗ.

Однією з світових тенденцій є розвиток приватної вищої освіти разом з удосконаленням державної форми власності. Науковцями розроблена думка про те, що приватно-державне партнерство здатне ефективно вплинути на розвиток вищої освіти України.

Маркетингова складова діяльності ВНЗ забезпечує не тільки вдале позиціонування на ринку освітніх послуг за допомогою брендингу та паблік рілейшнз, але й дозволяє здійснити аналіз кон'юнктури та ємності регіонального освітнього ринку та ринку праці, вивчення потенційних споживачів та конкурентного середовища, аналіз ефективності прийнятих рішень та самої маркетингової діяльності навчального закладу.

У підрозділі 1.3 – «Аналітичний інструментарій дослідження економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту» – сформульовано аналітичний інструментарій економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту. Доведено поглиблене розуміння предмета дослідження, що міститься в розумінні, як окремих концептів, так і широкого наукового матеріалу, пов'язаного з ним.

Для кращого та більш повного розуміння економічного виміру було введено поняття «економічного ефекту ВНЗ». Під економічним ефектом вищого навчального закладу розуміється економічне зростання, спричинене вищою освітою, що проявляється в розвитку економіки на глобальному, національному, регіональному, місцевому рівнях та в рості заможності населення.

Ближчий розгляд вказує на те, що економічно ефективною може бути вища освіта, що вдало інтегрована в глобальний простір, або надає специфічні послуги, що необхідні для функціонування народного господарства, наприклад, гірнична, хімічна промисловість, установи, що забезпечують навчання кадрового складу для управління державою тощо.

Загалом у роботі було визначено, що під економічним виміром вищої освіти слід розуміти – сукупність всіх економічних складових та факторів впливу, що функціонують у сфері вищої освіти та створюють економічний ефект.

Водночас на поглиблену увагу в дослідженні економічного виміру вищої освіти України заслуговують питання пов'язані з інноваційністю, феноменами підприємницького та дослідницького університетів, управлінням якістю освіти та знанням, комерціалізацією наукових розробок, державним, академічним та ринковим секторами в регулюванні сфері вищої освіти, міжнародним досвідом пов'язаним з економічним виміром вищої освіти.

У другому розділі – «Основні напрями розвитку економічного виміру вищої освіти України в глобальному середовищі» – представлено розмаїття поглядів на сутнісні особливості та шляхи розгортання економічного виміру вищої освіти України, проаналізовані загальносвітові тенденції його становлення; розкрито досвід США, Європи, Австралії та Азії в оптимізації економічного виміру вищої освіти.

У підрозділі 2.1 – «Вплив глобального середовища на національний економічний вимір вищої освіти України» – виявлено вплив глобального середовища на національний економічний вимір України, можливість імплементації якого доведено на прикладі вищої школи України як соціального інституту.

Глобальний сучасний світ надає можливості інтернаціоналізації для вищої освіти України. Ці можливості з'являються за посередництва поєднання економіки, політичних сил та технологій, проявляються та впорядковуються силами особистостей, спільнот, що так чи інакше пов'язані з вищою освітою або наукою. Як ці можливості будуть використані – це питання часу. Але те, що потрібно знати – це міжнародний досвід в реформуванні економічного виміру вищої освіти. Чи пройде наша країна шлях в чомусь подібний до інших держав, залишається запитанням. Проте різні регіони світу, своїм шляхом, приєднуються до глобальної мережі вищої освіти і важливо, щоб Україна пришвидшила цей процес, та врахувала різнобічний досвід.

Очевидним є те, що світ рухається, як у напрямку уніфікації, так і у напрямку диверсифікації, в результаті чого вища освіта в глобальних масштабах зазнає процесів масифікації, економізації, комерціалізації, приватизації та маркетизації. Разом з тим регіоналізація на світовому та національному рівнях, університетська автономія, академічні спільноти та окремі науковці створюють те, що називається унікальним різноманіттям. Хоча схоже на те, що обидва пропеси пов'язані з економічною складовою і це буде тільки поглиблюватися, незважаючи на те, що вже зараз присутні такі дискурси як «освіта – фіктивний товар» та «комерціалізація – деградація».

Буде корисним зупинитися на окремих країнах чи регіонах світу, котрі займаються створенням, розвитком, вдосконаленням, розбудовою чи перебудовою власних систем вищої освіти. Виокремити спільне чи відмінне. В будь-якому разі – це лише виразніше окреслить існуючі межі економічного виміру вищої освіти України, що й ставилось за мету даного дисертаційного дослідження.

У підрозділі 2.2 – «Досвід США та Європи у розвитку економічного виміру вищої освіти» – розкрито досвід США і Європи у розвитку економічного виміру вищої освіти, в контексті якого висвітлено головні питання пов'язані з економізацією, і більш різко – комерціалізацією, вищої освіти.

Відносно США, важливими питаннями в дослідженні, були виокремлені питання пов'язані з філософією вищої школи та фінансовим розвитком дослідницьких університетів, політикою в сфері вищої освіти, фінансуванням НДДКР, виручкою або доходом університетів, приватною вищою освітою,

різними організаціями та асоціаціями і на завершення питання пов'язані з студентськими позиками, грантами та стипендіями.

В Європі також існує чимале поле для досліджень. З цього поля досліджень було виокремлено основні проблеми, такі, як: періодика розвитку та розширення університетського сектора, багатовекторна система вищої освіти, економічна криза та відповіді на неї, «європейський парадокс», неакадемічний ринок праці, цінові тренди, приватне фінансування, приватні сектори вищої освіти, а також огляд окремих проблем в окремих країнах.

Досвід з розбудови вищої освіти однієї із європейських країн, а саме Великобританії показує, що в недалекому майбутньому наша країна може зіткнутися з нестачею навичок робочої сили, котрі необхідно буде покращувати. Також актуальними питаннями будуть: інтелектуальна власність, підсилене створення людського капіталу, а також питання плати за навчання, разом з підвищенням маркетингової активності.

У підрозділі 2.3. – «Досвід Австралії та Азії у розвитку економічного виміру вищої освіти» – розкрито досвід Австралії та Азії у розвитку економічного виміру вищої освіти, зокрема досвіду тих країн, які перебувають у стані переходу від індустріального до постіндустріального типу суспільства.

Австралія – це країна в якій потужно розвиваються офшорна діяльність та комерціалізація вищої освіти, і ця країна може слугувати прикладом для вдалого ведення економічних операцій пов'язаних з вищою освітою. Україна може перейняти значний досвід пов'язаний також з науковими розробками та активізацією дослідницьких університетів.

В системах вищої освіти по всій Азії, існують як спільні тренди так і не вирішені питання пов'язані з розвитком та реформуванням національних систем. І коли ми вже прийшли до розуміння того, що реформи вищої освіти більшості країн світу не просто корелюють з системою вищої освіти України, їх можна екстраполювати, перенести на трансформаційні зрушення в національній системі вищої освіти, чим добитися більшого економічного ефекту від її розбудови, то система вищої освіти Китаю постає чудовим прикладом повноцінного та швидкого зростання, в якості важеля підтримки національної економіки.

Головними з реформ в Китаї, на які сьогодні варто звернути увагу Україні, за останні чотири декади стали: зміна ролі вищої освіти Китаю з об'єкта на суб'єкт економіки; зміцнення системи шляхом введення плати за навчання та комерціалізації; політика фузії; встановлення дворівневої системи фінансування: центральний та місцевий уряди; створення університетів світового класу разом з поглибленням ролі в суспільстві наукового прогресу; визнання того, що розвиток освіти відбувається разом з розвитком політики та економіки; продовження реформи державного фінансування: від централізованої до багатоканальної, витратно-розводільної; створення системи «прискіпливого аудиту» та контролю якості.

Третій розділ – «Управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів з умовах трансформаційних змін» – докладно аналізує взаємозв'язок освіти та

економіки в умовах трансформаційних змін, проаналізовані завдання та можливості держави у цьому процесі.

У підрозділі 3.1 - «Суб'єкти управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів» – визначено суб'єкти управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів, в контексті яких досліджено роль держави, академічної спільноти та ринку як рушійних сил в умовах трансформаційних змін.

У відносинах з ВНЗ в недалекому майбутньому основна роль держави полягатиме в регулюванні ринку, створенні та впорядкуванні нормативно-правової бази, імплементації освітньої політики. До менш суттєвих питань будуть відноситися замовлення послуг ВНЗ, та реструктурування моделі фінансування у формі кредитування, а також моніторинг працевлаштування.

Академічна складова управління економічним виміром вищої освіти міститься в такому концепті як «академічна олігархія». Цей концепт базується на принципах автономії та саморегуляції. В процесі здійснення колективного договору, що покладений як формальна чи неформальна основа взаємодії з державою та ринком, поступово буде системно поліпшуватися загальне наукове знання, так само як і збільшення акценту на науковій частині діяльності, що позначиться на економічній ефективності.

До ринкового сегменту управління буде відноситись впровадження різноманітних бізнес-моделей, покращення інституційної стратегії діяльності ВНЗ, максимізація прибутку та фінансових надходжень, ефективність комерціалізації, наявність специфічних ресурсів та управління ними, проблема обмеженості ресурсів та пов'язане з цим питання елітарності чи масовості ВНЗ, коливання ресурсовідповідності у напрямках талант-гроші, доходність-репутація.

У підрозділі 3.2 – «Механізм та моделі управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів» – з'ясовано механізми та моделі управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів, що є дієвим механізмом проведення змін та реформ у вищій освіті з метою упровадження в освітній політиці, врядуванні та освітньому менеджменті.

В побудові прозорої та впорядкованої структури вищої освіти, важливо надати значення перенесенню бажань суспільства на освітню політику. Сукупна конфігурація ВНЗ країни лише тоді буде економічно ефективною, коли центральна влада бачитиме університети як добре організовані автономні установи, котрі самостійно здатні упорядкувати економічні негаразди, що присутні в системі.

На цьому шляху важливою є освітня політика, котра формує образ суспільства завтрашнього дня. Виникнення політичних мереж, як конкретних систем дій зможе надати більшої оформленості та завершеного вигляду економічному виміру вищої освіти України. Кластери всередині політичної мережі пов'язані ресурсною залежністю, що позначається на спільних діях,

довгостроковому плануванню та розвитку стратегій вищої освіти. Частина успіху залежить від провадження людиноцентричної політики, у напрямках «бюрократи-трубопровід» та «управлінці-представники факультету».

З іншого боку економічний вимір вищої освіти залежить від вдалого врядування, що є політичним а не технологічним процесом, у результаті якого досягається колективний контроль за досягненням спільних цілей. Відповідальність уряду обмежується національними системами підзвітності.

Вдала побудова інфраструктури врядування залежить від ефективності зовнішньої та внутрішньої. До зовнішнього врядування належить діяльність міністерств, національних органів з забезпечення якості та складання інституційного стратегічного плану. Суб'єкти внутрішнього врядування поділяються на виконавчий орган, академічний орган, орган з прийняття рішень та наглядовий орган.

Довершується процес управління вищою освітою в економічному вимірі аналізом та застосуванням управління на рівні менеджменту. В цьому ракурсі важливо, щоб людський капітал менеджера нового формату не перетворився в односторонній «менеджеріалізм», як це проглядалось в стратегіях нового державного менеджменту, коли уряд повинен був діяти як комерційне підприємство та надавалась надмірна важливість партнерству з приватним сектором.

У підрозділі 3.3 – «Формування суб'єкт-суб'єктної парадигми вищої освіти як соціального інституту в умовах трансформаційних змін» – обґрунтовано формування новітнього підходу до вищої освіти як соціального інституту в умовах трансформаційних змін, в контексті яких першочергову увагу приділено дослідницьким університетам та інноваційним процесам всередині них. Безперечним є те, що об'єктом освітньої політики, врядування та процесів менеджменту, так само, як і об'єктом усіх суб'єктів подібної діяльності, що пов'язана з вищою освітою повинен стати дослідницький університет, як феномен, що спричиняє посилюючий вплив на розвиток економіки в розвинених країнах з постіндустріальним господарством. Сюди також відноситься й значна доля інноваційної діяльності, що проводиться всередині дослідницьких університетів.

На цьому шляху варто прискіпливіше розглянути джерела фінансування дослідницького університету, а також звернути увагу збільшення кількості прикладних досліджень, можливо навіть з побудовою університетсько-промислових альянсів. Важливого значення в управлінні дослідницьким університетом надається взаємодії між різними департаментами та підрозділами всередині університету, створенні нових організаційних структур всередині університету, застосуванні міждисциплінарних стратегій – внутрішньоорганізаційна співпраця, та, що є дуже значущим економічний розвиток регіонів.

В управлінні інноваційною діяльністю, першочерговим є розвиток інноваційної регіональної системи, створення наукових парків. В інноваційній економіці – знання орієнтуються на економічний результат. Важливо зосередити увагу на інноваційних проєктах, механізмі обміну інноваціями,

створенні інноваційних підприємств, соціальних інноваціях, інноваційній стратегії розвитку ВНЗ, інноваційному типі сприйняття.

ВИСНОВКИ

Найбільш істотними результатами дослідження є такі:

1. Визначено теоретико-методологічні підходи економічного виміру вищої освіти України в ретроспективі філософської літератури. За допомогою філософських та загальнонаукових методів, виявлено більшість суттєвих аспектів та складників, котрі в найбільш повній мірі характеризують економічний вимір вищої освіти України. Критичний аналіз стану розробки проблеми вказує на те, що економічний вимір вищої освіти піддається розгляду як в історичній перспективі, так і в сучасному розумінні. Історичний розвиток економічного виміру вищої освіти України пов'язаний з становленням вищої освіти як такої, економічними умовами в яких вона функціонує, а також з економічними процесами до яких вона була залучена та з якими пов'язана тепер. В період незалежності розпочинається розробка теоретичних уявлень про те в яких економічних умовах повинна бути національна вища освіта та практична імплементація вітчизняних напрацювання, застосування зарубіжного досвіду.

2. Досліджено вищу освіту України як предмет соціально-філософського дослідження, в контексті якого визначити понятійно-категоріальний апарат. Теоретично-філософський аналіз дозволив надати спільну основу для різноманітних думок та окремих дискурсів, що стосуються економічних питань вищої освіти та створити окремих, її економічний вимір. Під економічним виміром вищої освіти України, слід розуміти – сукупність всіх економічних складових та факторів впливу, що функціонують у сфері вищої освіти та створюють економічний ефект. Загалом, подібних складників та факторів впливу виявляється чимало та все ж можливо виокремити ті головні течії та напрямки, які найбільш повно характеризують економічний вимір. Дане дослідження фокусується на аналізі економічного виміру за допомогою чотирьох базових категорій, а саме: економіки вищої освіти, теорії людського капіталу, формі власності ВНЗ (приватній чи державній) та маркетинговій діяльності пов'язаній з вищою освітою. Феноменологічна редукція разом з герменевтичним методом дозволяють виявити найбільш суттєві складники та фактори економічного виміру всередині цих чотирьох категорій та окреслити його межі. Зміст означених вище категорій, червоною ниткою проходить через всю роботу та дає можливість виокремити додаткові опції економічного виміру як в національній та глобальній перспективі, так і в імплементації стратегій що суттєво впливають на економічну ефективність вищої освіти. Серед окремих понять та проблем, що є найбільш значущими тут слід подати: фінансування вищої освіти, її конкурентоспроможність, аналіз фінансово-господарської діяльності, взаємодія з ринком праці та безпосередньо ринок вищої освіти; організаційний, інформаційний та соціальний складники людського капіталу, розгляд останнього, як виробничих капіталовкладень; проблеми приватно-

державного партнерства, економічної ефективності приватної вищої освіти; брендинг, цільова аудиторія ВНЗ, аналіз ринку вищої освіти та ефективне позиціонування. Всі ці, та деякі інші, окремі складники, у своїй сукупності дають плідний аналітичний інструментарій, що дозволяє робити широкі узагальнення.

3. Сформульовано аналітичний інструментарій економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту. Через поданий аналітичний інструментарій та сформовану методологію виявлено зв'язки економічного виміру вищої освіти України з глобальним середовищем та доведено, що очевидність та значущість цих зв'язків не може бути нівельована поверхневим розглядом чи відмовою від аналізу досвіду вищої освіти інших країн. Проаналізовано аналітичний інструментарій економічного виміру вищої освіти України як соціального інституту, завдяки якому вдалося довести, що для більш адекватного розуміння економічного виміру було введено поняття «економічного ефекту ВНЗ», під яким розуміється економічне зростання вищої освіти, що проявляється в розвитку економічних вимірів вищої освіти на глобальному, національному, регіональному, місцевому рівнях.

4. Виявлено вплив глобального середовища на національний економічний вимір вищої освіти України, що відбувається в результаті впливу глобального світу на вищу освіту, що надає можливості інтернаціоналізації вищої освіти України; доведено, що глобальний світ рухається, як у напрямку уніфікації, так і у напрямку диверсифікації, в результаті чого вища освіта в глобальних масштабах зазнає процесів масифікації, економізації, комерціалізації, приватизації та маркетизації, освіта виступає пріоритетом у модернізації і демократизації процесу переходу до нового розвитку сучасної цивілізації.

5. Розкрито досвід США, Європи, Австралії та Азії у розвитку економічного виміру вищої освіти, в результаті чого виявлено, що вища освіта все більше пристосовується до запитів глобальної ринкової економіки, яка постійно розширюється, і намагається подолати кордони національних держав; що глобалізація економіки – це надзвичайно серйозний виклик національним інтересам держав, на який повинна бути знайдена відповідь у вигляді оптимального співвідношення сильної системи державної національно орієнтованої освіти і сильної системи високоякісної недержавної освіти, а також збереження кращих традицій високоякісної вітчизняної освіти, реформування освіти, яка лежить через інтеграцію з Європою. Розкрито взаємозалежність економічного виміру національної вищої освіти з економічними аспектами систем вищої освіти інших країн. Досвід розвинених країн виявляється безцінним для підвищення економічної ефективності вищої освіти України. З перейняттям подібного досвіду вирівнюватиметься не лише якість вітчизняної вищої освіти, що корелює з економічною проблематикою, але й посилюватиметься співпраця з міжнародними організаціями в сфері освіти та інтеграція в глобальний освітній простір. Загальні тенденції змін містяться у наданні університетам більшого рівня автономії та послабленні адміністративного тиску на ВНЗ, посиленні трансферу інновацій та стабілізації

економічного зростання, диверсифікації та урізноманітненні джерел надходження фінансових ресурсів.

6. Визначено суб'єкти управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів, які формуються між державою, академічною спільнотою та ринком, впливаючи на процеси освітньої політики, врядування, адміністрування та менеджменту, що з практичної сторони виступає механізмом управління вищою освітою України, яка впливає на економічний вимір не тільки вищої освіти, а й сучасного українського суспільства.

7. З'ясовано механізми та моделі управління вищою освітою України як соціальним інститутом у досягненні високих економічних стандартів. Механізмом системних та продуктивних змін буде діяльність з управління економічним виміром вищої освіти, котра міститься у скоординованій діяльності у напрямку посилення інтеграції між державою, академічною спільнотою та ринком (бізнесовими структурами). Подібна взаємодія запускає алгоритми практичних змін, що фокусуються на провадженні освітньої політики, системі врядування та процесах менеджменту. Виявлено, що оптимальне використання освітньої політики, в тому числі для управління ресурсною залежністю, разом з врядуванням, як здійсненням колективного контролю на підставі спільного консенсусу, а також з менеджментом та людським капіталом менеджерів, сприяє впровадженню та імплементації окремих аспектів економічного виміру вищої освіти, та спричиняє його розширення та більш ефективне функціонування.

8. Обґрунтовано формування суб'єкт-суб'єктної парадигми вищої освіти як соціального інституту в умовах трансформаційних змін, яка зводиться до формування суб'єкт – суб'єктних відносин, у яких має місце реалізація основних функцій освітнього процесу та управління знаннями, щоб стати засобом створення теоретичного і практичного клімату для перетворення існуючого суспільства в суспільство знання, що відповідає викликам ХХІ століття, та виховання високотехнологічної та конкурентоспроможної людини. Безперечним є те, що об'єктом освітньої політики, врядування та процесів менеджменту, так само, як і об'єктом усіх суб'єктів діяльності, що пов'язана з вищою освітою повинен стати дослідницький університет, як феномен, що спричиняє сильний вплив на розвиток економіки в постіндустріальному суспільстві. Сюди ми відносимо інноваційну діяльність, що проводиться всередині дослідницьких університетів.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКЛАДЕНІ У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Чорний О.В. Феномен дослідницького університету в контексті становлення інноваційної економіки в Україні: філософський аналіз / О.В. Чорний // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія «Філософські науки». – К., 2014. – Випуск 16. – С. 87-102.

2. Чорний О.В. Баланс державного, академічного та ринкового механізмів в управлінні вищою освітою / О.В. Чорний // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство, Культурологія. Філософія: Збірник наукових праць. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Випуск 31 (44). – С. 249–257.

3. Чорний О.В. Зв'язок європейської орієнтації у вищій освіті та прискорення формування людського капіталу: філософський аналіз / О.В. Чорний // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2014. – Випуск 83 (4). – С. 205–209.

4. Чорний О.В. Сучасні тенденції врядування вищої освіти України в контексті світової економічної кризи: філософський аспект / О.В. Чорний // Релігія та соціум. Міжнародний вісник. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – № 1–2 (13-14). – С. 259–265.

5. Чорний О.В. Сучасні проблеми вищої освіти України та їх економічне підґрунтя / О.В. Чорний // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» / [гол. ред. В.П. Андрущенко]. – К., 2014. – № 3 (додаток 2), Т. 1. – С. 131–135.

6. Чорний О.В. Вища освіта в США: економічний аспект / О.В. Чорний // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія «Філософські науки». – К., 2014. – Випуск 18. – С. 342–356.

Статті у закордонних наукових виданнях:

1. Чорний О.В. Економічний вимір вищої освіти України: спроба інституціоналізації / О.В. Чорний // Scientific journal of academic research. Part V. Economic and Engineering. – Tbilisi, Georgia. – 2013. – Volume 5, Issue 5. – P. 74–80.

Статті в інших наукових виданнях та матеріали конференцій:

1. Чорний О.В. Економічний вимір вищої освіти в контексті суспільства знань / О.В. Чорний // Філософія як культурна політика сучасності: Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції (25-26 жовтня, 2013 р.). – Острогор : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – С. 74–75.

2. Чорний О.В. Зв'язок європейської орієнтації у вищій освіті та підвищення якості людського капіталу / О.В. Чорний // Освіта і доля нації: Освіта, світоглядна культура, життєтворчість: Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції (11-12 жовтня, 2013 р.). – Харків : ХНПУ, 2013. – С. 211–220.

3. Чорний О.В. Управління вищою освітою України та його вплив на економічну ефективність / О.В. Чорний // Університетські студії: актуальні дослідження гуманітарних та суспільствознавчих наук: Матеріали міжнародної конференції (20-23 грудня, 2014 р.). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 65–67.

4. Чорний О.В. Сучасні проблеми вищої освіти України та їх економічне підґрунтя / О.В. Чорний // Знання. Освіта. Освіченість : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (2-3 жовтня, 2014 р.). – Вінниця : ВНТУ, 2014. – С. 121-123.

5. Чорний О.В. Місце знання та освіти в соціологічних теоріях другої половини XX ст. / О.В. Чорний // Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (27 січня, 2015 р.) / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 95-97.

АНОТАЦІЇ

Чорний О.В. Економічний вимір вищої освіти України (філософський аналіз). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2015.

Дисертація та її основна проблематика стосується питань вищої освіти та різноманітних економічних аспектів, пов'язаних з нею, що дозволяє створити цілісний погляд на економічний вимір, в якому вона функціонує. Філософський аналіз допомагає ширше поглянути на завдання поставлені в даній роботі, що в повній мірі розкривають всю складність та багатогранність економічного виміру вищої освіти України. Зокрема, висвітлено та досліджено суттєві чинники, що містяться в основі розуміння та покращення економічного виміру вищої освіти України, направлено на підвищення його ефективності. До цих складників можливо віднести різноманітні питання економіки вищої освіти, маркетингу, менеджменту, приватизації вищої освіти, а також питання управління вищою освітою. Окрему віху в дослідженні становить проблематика пов'язана з глобалізацією простору вищої освіти, а також випереджаючого розвитку певних економічних аспектів на котрі в Україні звертається не достатня увага.

Визначено, що загальне розв'язання проблем пов'язаних з економічним виміром вищої освіти України міститься у встановленні ефективної взаємодії між державою, ВНЗ та ринком. Подібна взаємодія зможе здійснити системні зміни пов'язані з реформуванням економічного виміру вищої освіти України. Загальним механізмом необхідних змін залишається спільне використання та застосування освітньої політики, процесів врядування та інструментів менеджменту для скеровування вищої освіти України в необхідному напрямку. Суб'єкти та механізм управління освітою спрямовані на дослідницький університет, котрий є об'єктом впровадження необхідної стратегії змін.

Ключові слова: вища освіта, економічний вимір, глобальне середовище, управління вищою освітою, суб'єкти управління вищою освітою, механізми управління вищою освітою України, моделі управління вищою освітою України, комерціалізація, приватизація, людський капітал.

Черный О.В. Экономическое измерение высшего образования Украины (философский анализ). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2015.

Первостепенно, диссертация связана с рассмотрением различных экономических аспектов, имеющих отношение к высшему образованию.

Проблематика, касается технологизации различных отраслей внутри индустриальных обществ и поддерживается утверждениями о том, что современная цивилизация идет в направлении количественного и качественного увеличения сферы услуг, а также информатизации и компьютеризации производства товаров, услуг и, конечно, знания. Этот фон, окружение, которое существует вокруг института высшего образования, стимулирует его разрастание и предоставляет ему одну из основных ролей в создании богатства и эффективной деятельности во все более диверсифицированном и разветвленном сетевом обществе.

Основу для понимания предмета исследования составляют четыре категории: экономика высшего образования, теория человеческого капитала, частное и государственное высшее образование и маркетинг в высшем образовании. В общем в ходе исследования было определено, что под экономическим измерением высшего образования следует понимать совокупность всех экономических составляющих и факторов воздействия, функционирующих в сфере высшего образования и создающих экономический эффект.

Глобальный современный мир предоставляет возможности интернационализации для высшего образования Украины. Очевидно, что мир движется, как в направлении унификации, так и в направлении диверсификации. Высшее образование в глобальных масштабах подвержено процессам масификации, экономизации, коммерциализации, приватизации и маркетинга.

Важными вопросами в исследовании глобальной высшего образования, были выделены вопросы связанные с философией высшей школы и деньгами, развитием исследовательских университетов, политикой в сфере высшего образования, финансированием НИОКР, выручкой или доходом университетов, частным высшим образованием, различными организациями и ассоциациями. Также актуальными вопросами будут: интеллектуальная собственность, усиленное создание человеческого капитала, а также вопросы платы за обучение, вместе с повышением маркетинговой активности. Это, что касается высшего образования развитых стран.

Среди других изменений можно выделить: совершенствование маркетинговой составляющей деятельности вуза, изменение роли высшего образования из объекта в субъект экономики, установление двухуровневой системы финансирования: центральное и местное правительства, создание университетов мирового класса вместе с углублением роли в обществе научного прогресса, признание того, что развитие образования происходит

одновременно с развитием политики и экономики, продолжение реформы государственного финансирования от централизованного к многоканальному, расходно-распределительному.

В отношениях с вузами, в недалеком будущем, основная роль государства будет заключаться в регулировании рынка, создании и упорядочивании нормативно-правовой базы, имплементации образовательной политики. В процессе осуществления коллективного договора, который существует как формальная или неформальная основа взаимодействия с государством и рынком, постепенно будет системно улучшаться общее научное знание. К рыночному сегменту управления будет относиться внедрение различных бизнес-моделей, улучшение институциональной стратегии деятельности вуза, максимизация финансовых поступлений, эффективность коммерциализации, наличие специфических ресурсов и управление ими.

Действенным механизмом проведения изменений и реформ в высшем образовании будет совместное или отдельное использование образовательной политики, управления и менеджмента. Бесспорным является то, что объектом образовательной политики, управления и процессов менеджмента, так же, как и объектом всех субъектов подобной деятельности, связанной с высшим образованием должен стать исследовательский университет.

Ключевые слова: высшее образование, экономическое измерение, глобальное пространство, управление высшим образованием, субъекты управления высшим образованием, механизмы управления высшим образованием Украины, модели управления высшим образованием Украины, коммерциализация, приватизация, человеческий капитал.

Chorniy O. Economic Dimension of Higher Education of Ukraine (Philosophical analysis). – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of philosophical sciences, specialty 09.00.10 – philosophy of education. National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2015.

Dissertation and its main problems are regarded to the questions of higher education and different economic aspects connected to this. Main research work shows that holistic view on the economic dimension of higher education can be achieved, partly in this work. Philosophical analysis helps to think about the complexity and diversity of economic dimension of higher education of Ukraine. In general, components, that create basis of understanding and develop higher education of Ukraine, are shown. These components are following: economic of higher education, marketing, management, privatization, governance of higher education. Important part of the research is problems related to the globalization of higher education and different economic aspects which found a little attention in Ukraine.

Main solving of problems which connected to the economic dimension of higher education in Ukraine is situated in the middle of effective interaction between the government or state, HEIs and the market. Productive interaction can produce systemic changes, which connected to reforms of economic dimension of higher

education of Ukraine. Main mechanism of changes remains in mutual usage and implementation of education policy, governance processes and management instruments. All this together create an opportunity to coordinate expanding and grows of higher education of Ukraine. Subjects and mechanism of governance higher education correlates with the development of research university, as object of further strategy of changes.

Keywords: higher education, economic dimension, global environment, governance of higher education, parties of governance higher education, mechanisms of governance higher education of Ukraine, models of governance higher education of Ukraine, commercialization, privatization, human capital.

**НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова**

100304367

Підписано до друку 27.05.2015 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 225

Відруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.

(044) 239-30-26.